

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De media, de NOS en het fenomeen van het neutrale nieuwsmedium

Bakker, D.

Citation

Bakker, D. (2024). De media, de NOS en het fenomeen van het neutrale nieuwsmedium. *Bestuurskundige Berichten*, 39(2), 20-23. doi:

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY-NC 4.0 license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4256373>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De media, de NOS en het fenomeen van het neutrale nieuwsmedium

De kijk op de media in Nederland verandert. Uit onderzoek is gebleken dat 40 procent van de Nederlanders minder vertrouwen heeft in reguliere nieuwsmedia in vergelijking met een paar jaar terug (Brandenburg - Van De Ven, 2024). Tegelijkertijd zien we dat de maatschappelijke onvrede over de journalistiek zich op momenten vertaalt naar bedreigingen, treiteringen, en soms zelfs geweldpleging (NOS, 2021). Dit gaat gepaard met een degelijker maatschappelijk debat over de huidige staat van de journalistiek in Nederland, waar vooral de Nederlandse Publieke Omroep (NPO), en in het speciaal de NOS, centraal in staat. Niet alleen omdat de NOS veruit het meest geraadpleegde nieuwsmedium is in Nederland (Commissariaat Voor De Media, 2024), maar vooral omdat de NOS als onderdeel van de NPO grotendeels wordt gefinancierd door belastinggeld (NPO, z.d.). Dit artikel zal een blik werpen op de kritiek op de NOS, de staat van haar journalistiek, en waar criticasters wel (en niet) een punt in hebben.

Blik op de nieuwsmedia

Het is als nieuwsmedium niet makkelijk om een perceptie te creëren dat je volledig objectief bent in je berichtgevingen. In de wetenschappelijke literatuur is inmiddels veel aandacht besteed aan objectiviteit in de media en hoe het publiek daarover oordeelt. In feite vindt iedereen wel dat objectief nieuws nastrevenswaardig is, echter bestaan er grote verschillen in hoe men denkt zoiets te bereiken. Zo bestaan er groepen die zeggen dat media objectief moeten blijven door zich “gewoon op de feiten” te focussen, maar bestaan er ook groepen die een meer genuanceerde invalshoek hebben over hoe realistisch het is dat objectiviteit en onpartijdigheid in de media daadwerkelijk behaald kan worden (Mont’alverne et. al., 2023). Er bestaan tevens verschillen in hoe men denkt dat onpartijdig nieuws er in de praktijk daadwerkelijk uitziet; met vermoedens van politieke dan wel economische motieven om onpartijdig nieuws aan het publiek te presenteren (Obermaier et. al., 2021).

Uit het Digital News Report (2024) blijkt dat wereldwijd het vertrouwen in het nieuws op zo’n 40 procent staat. Datzelfde rapport heeft bevonden dat de vraag naar nieuwscommentatoren en -bronnen met een duidelijk partijdige invalshoek op nieuwsontwikkelingen groeit, zeker op sociale media. In Nederland zie je bijvoorbeeld de opkomst van alternatieve nieuwsmedia zoals GeenStijl en Ongehoord Nieuws. Alternatief nieuws op sociale

Daan Bakker

media is al aan een opmars bezig: Uit het Report blijkt dat nog maar 22 procent van de (wereldwijde) respondenten daadwerkelijke nieuwssites als voornaamste nieuwsbron gebruiken. Sociale media zoals YouTube, WhatsApp, TikTok, Instagram en X nemen het voortouw in het voldoen aan de nieuwsvraag.

Echter hoeven het niet per se alternatieve media te zijn die duidelijk bevooroordeelde invalshoeken hanteren. Het meest bekende voorbeeld ligt in de Verenigde Staten, waar het conservatieve Fox News het al sinds jaar en dag uitvecht tegen het links-leunende CNN.

Uiteraard is dit vuur tussen de Amerikaanse media aangewakkerd door voormalig president Donald Trump. Uit onderzoek blijkt ook dat de herhaaldelijke aanvallen van Trump op de media als tegenreactie heeft veroorzaakt dat nieuwsmedia haar nadruk op objectiviteit vaak laten vallen om nadrukkelijk Trump zijn retoriek te “counteren” (Tett, 2019; Ferullo, 2020). Als gevolg daarvan blijft Trump op zijn beurt weer op dat soort berichtgevingen reageren, waardoor het vuur tussen Trump en de media aangewakkerd blijft. Uit onderzoek blijkt tevens dat de opkomst van nationaal-conservatieve denkbeelden in een maatschappij zorgt voor een toename van wantrouwen in de reguliere media (Ojala, 2021), iets wat in het Amerikaanse voorbeeld duidelijk zichtbaar is.

In Nederland kunnen we gelukkig vooralsnog niet spreken van “Amerikaanse” praktijken. Het vertrouwen in het nieuws staat in Nederland op 54 procent, dit is het hoogste percentage in West-Europa (Newman, 2024). De NOS scoort van alle Nederlandse nieuwsmerken het hoogst, met een rapportcijfer van een 7,4 (Commissariaat Voor De Media, 2024). Zo slecht lijken de cijfers op het eerste gezicht dus niet. Toch schuilen er cijfers die verontrustender zijn: uit datzelfde Digital News Report Nederland van de Commissariaat Voor De Media blijkt dat het wantrouwen in het nieuws op het hoogste percentage ooit staat: 19 procent beweert het nieuws meestal niet te vertrouwen. Uit een rapport van Van Hal en Klein Kranenburg (2021) blijkt dat 82 procent van de journalisten wel eens te maken krijgt met een vorm van agressie of bedreiging. 52 procent van de journalisten geeft daarbij aan dat het risico op bedreigingen en agressie invloed heeft op hun werk als journalist.

Alhoewel we in Nederland dus blij mogen zijn dat we niet in negatieve zin hoeven te tippen aan de Verenigde Staten, lijken de zaden van een giftigere behandeling van de journalistiek wel geplant. Op een enigszins “Trumpiaanse” manier zien wij ook in Nederland onheuse bejegeningen naar de journalistiek; zo heeft Thierry Baudet – de voorman van Forum voor Democratie – Een Vandaag journalist Joost Vullings uitgescholden met ‘homo’ nadat Vullings hem geen hand wilde geven (AD, 2021), en heeft Geert Wilders, de leider van de PVV, journalisten uitgemaakt voor ‘tuig van de richel’ (Ravensbergen, 2021).

NOS. (2020). Twee satellietwagens van de NOS. NOS. <https://cdn.nos.nl/image/2020/10/15/683464/1920x1080a.jpg>

‘Saneer de NPO’ en kritiek op de NOS

De PVV van Wilders staat wel vaker centraal met betrekking tot discussies en uitlatingen wat betreft de journalistiek. Veelal bekend is hun standpunt over de NPO en de plek van de publieke omroep in het omroepbestel. PVV-Kamerlid Nicolien van Vroonhoven lag in april dit jaar nog in de clinch met NSC-Kamerlid Martine van der Velde over het feit dat Van Vroonhoven de NPO als een ‘nut-teloos ding’ beschouwt, en dat ze de NPO het liefst zouden opdoeken (Verweij, 2024). Zeker na het belastende rapport over grensoverschrijdend gedrag binnen de NPO van de Onderzoekscommissie Gedrag en Cultuur Omroepen, onder leiding van Martin van Rijn (2024), is de oproep tot grondige herziening van de NPO een breder punt van discussie geworden. ‘Saneer de NPO’ is de oproep die steeds vaker te horen is (Wiegers, 2024). Alhoewel het rapport van het OGCO niet ging over de politieke gekleurdheid van de NPO, lijkt het alsof de mensen die al langer een perceptie hadden van politiek gekleurde krachten in de NPO, via dit rapport momentum te hebben gevonden om het publiek te overtuigen dat de ‘sanering’ wellicht helemaal niet zo’n slecht idee is.

En het is zeker de NOS die het volgens de NPO-criticasters te verduren krijgt. Vooral de coronacrisis deed de kritiek aanzwellen; ‘NOS=FAKE NEWS’ stickers waren steeds vaker te zien in het straatbeeld, en satellietwagens van de NOS werden gestript van hun logo’s uit angst voor herkenning en bedreigingen (NOS, 2020). Buiten de coronacrisis om wordt de NOS wel eens verweten een ‘linkse’ of ‘links-liberale’ bias te hebben (Lavell, 2022).

Onderzoek van het Pew Research Center (2018) heeft bevonden dat Nederlanders met populistische opvattingen de NOS met 10 procent minder vertrouwen in vergelijking met mensen met niet-populistische opvattingen. Dit leidt tot de vraag: in hoeverre is de NOS daadwerkelijk bezeten van links-liberale vooringenomenheid?

Links-liberalisme is niet makkelijk te definiëren; het is een term dat nog wel eens verwisseld wordt met ‘sociaalliberalisme’ of ‘progressief-liberalisme’. De sociaalliberalen van D66 zetten het gedachtegoed uiteen in vijf richtingwijzers: vertrouw op de eigen kracht van mensen, streef naar een duurzame en harmonieuze samenleving, denk en handel internationaal, beloon prestatie en deel de welvaart, en koester de grondrechten en gedeelde waarden (D66, 2021). Historicus Coen Brummer, voormalig directeur van het wetenschappelijk bureau van D66, beschrijft in zijn essay verschillende sociaal-culturele elementen van het sociaalliberalisme. Kernpunten hierin zijn bijvoorbeeld de emancipatie van de vrouw en het recht op abortus, het recht op euthanasie, gelijke rechten voor LHBTI'ers, en het algemene belang van antidiscriminatie met betrekking tot minderheden (Brummer, 2019). Binnen het sociaalliberalisme dat we in Nederland kennen staan dus vrij nadrukkelijk kernpunten centraal die progressief van aard zijn, zeker op sociaal-cultureel gebied.

De ‘Divibokaal’

Denkend aan vermeend progressivisme bij de NOS, denk ik graag terug aan een relletje in het jaar 2020. In mei van dat jaar kwam GeenStijl (2020) via een insider in het bezit van interne communicatie binnen de NOS wat betreft de zogenaamde “Divibokaal”. De Divibokaal was een prijs die medewerkers van de NOS elke maand konden winnen, indien zij in rapportages en nieuwsberichten zo veel mogelijk mensen en experts met een diverse achtergrond aan het woord lieten. Deze competitie binnen de NOS was een poging van de nieuwsomroep om de representativiteit en diversiteit in haar journalistiek te vergroten (Gelauff, 2016). Het element dat vooral de kritiek op de interne diversiteitscompetitie die binnen de NOS deed aanzwellen, was het opstellen en het gebruik van de zogenoemde “Divibase”. De medewerkers die zich in een maand het meest

ANP. (2018). Minister Stef Blok omringd door studenten. Volkskrant. <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/journalisten-en-voorlichters-zijn-het-eens-feiten-doen-er-steeds-minder-toe-voor-het-publiek>

hadden ingezet voor diversiteit in NOS-rapportages, werden genomineerd om de bokaal te winnen. Nou is inzetten op diversiteit en representatie in nieuwsrapportages uiteraard niet zozeer een gek idee, maar het actief bijhouden van lijsten met culturele of etnische achtergronden van gasten, geïnterviewden en experts in rapportages is niet bijzonder slim doordacht, zeker als je over de rug van deze mensen een “diversiteitsprijs” probeert te winnen. Al vrij snel na de ontstane ophef – waaronder verwijten van “goedbedoeld racisme” (Ockhuysen, 2020) en “elite-racisme” (Akyol, 2020) – trok NOS-hoofdredacteur Marcel Gelauff zijn keutel in, en stopte de NOS met de bokaal (Het Parool, 2020).

De Divipokaal is uiteraard slechts een anekdotisch en zwak bewijs voor een mogelijke progressieve vooringenomenheid van de NOS. Wie vooringenomenheid zoekt, zal het altijd vinden. De NOS publiceert regelmatig over onderwerpen als klimaatverandering, diversiteit, LHBTI-kwesties en Trump, wat sommige kijkers bevestigt in hun overtuiging van partijdigheid. Tegelijkertijd besteedt de NOS ook aandacht aan onderwerpen zoals migratieproblemen, AZC's, integratie en criminaliteit, die juist weer relevant zijn voor rechtse kiezers.

Conclusie

De NOS vertoont mogelijk een lichte links-liberale of progressieve vooringenomenheid, mede door het profiel van haar medewerkers, die vaak hoogopgeleid zijn en uit een brede middenlaag van de samenleving komen. Onderzoek toont aan dat deze groep overwegend progressieve voorkeuren heeft (Ganzeboom & Arab, 2019), wat wellicht invloed heeft op de berichtgeving en interne processen. Dit betekent echter niet dat de NOS haar journalistieke standaarden verlaagt of haar streven naar objectiviteit loslaat.

Journalistiek blijft mensenwerk, wat altijd enige mate van subjectiviteit met zich meebrengt, maar het is belangrijk dat de NOS open blijft staan voor kritiek op haar berichtgeving.

Literatuur

AD. (2021, 6 september). *Baudet scheldt NPO-journalist uit met 'homo' na weigeren hand, COC eist excuses*. Algemeen Dagblad. Geraadpleegd op 8 augustus 2024, van <https://www.ad.nl/politiek/baudet-scheldt-npo-journalist-uit-met-homo-na-weigeren-hand-coc-eist-excusesaef1e21/>

Akyol, Ö. (2020, 15 mei). *Discriminatie kent vele gedaantes: de NOS geeft er een nieuwe dimensie aan*. Algemeen Dagblad. Geraadpleegd op 14 augustus 2024, van https://www.ad.nl/opinie/discriminatie-kent-vele-gedaantes-de-nos-geeft-er-een-nieuwe-dimensie-aana4320b85/?utmsource=twitter&utmmedium=social&utm_campaign=socialsharingweb

Brandenburg - Van De Ven, T. (2024, 16 april). *Nederlanders overtuigd van belang onafhankelijke journalistiek, maar minder vertrouwen in reguliere media*. Villamedia — Website Over Journalistiek. <https://www.villamedia.nl/artikel/nederlanders-overtuigt-van-belang-onafhankelijke-journalistiek-maar-minder-vertrouwen-in-reguliere-media?cuid=4b4d8260-e0f2-4b92-8845-035501db9382&consent=all>

Brummer, C. (2019). Wat is sociaal-liberalisme? In *d66.nl* (Book ISBN 9789082506624). Mr. Hans van Mierlo Stichting. <https://d66.nl/vanmierlostichting-2/wp-content/uploads/sites/4/2021/05/Wat-is-sociaal-liberalisme-%E2%80%94-Coen-Brummer-HVMS.pdf>

Ferullo, J. (2020, 13 september). *"Trump Changed the News Media — and it's Not Going Back, with or Without Him."* Thehill.com. <https://thehill.com/opinion/technology/516178-trump-changed-the-news-media-and-its-not-going-back-with-or-without-him>

Ganzeboom, H. B., & Arab, Y. (2019). Zijn de verschillen tussen hoger en lager opgeleiden in politieke voorkeuren toegenomen?. *Samenhang in Europa: eenheid in verscheidenheid*, 121.

GeenStijl. (2020, 15 mei). *NOS Divibase: Staatsomroep heeft geheime wisselbokaal voor "Divers Profileren"*. Geraadpleegd op 14 augustus 2024, van <https://www.geenstijl.nl/5153462/diversiteitsfeestje>

Het Parool. (2020, 16 mei). *NOS stopt met Divibokaal na ophef: 'Mensen vinden dit pijnlijk'*. Geraadpleegd op 14 augustus 2024, van <https://www.parool.nl/kunst-media/nos-stopt-met-divibokaal-na-ophef-mensen-vinden-dit-pijnlijk6e1cea5/>

Mont'Alverne, C., Badrinathan, S., Arguedas, A. R., Toff, B., Fletcher, R., & Nielsen, R. (2023). "Fair and balanced": What news audiences in four countries mean when they say they prefer impartial news. *Journalism Studies*, 24(9), 1131–1148. <https://doi.org/10.1080/1461670x.2023.2201864>

Newman, N. (2024, 17 juni). Overview and key findings of the 2024 Digital News Report. *Reuters Institute for the Study of Journalism*. Geraadpleegd op 20 juli 2024, van <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2024/dnr-executive-summary>

NOS. (z.d.). *Het klimaat verandert*. Geraadpleegd op 15 augustus 2024, van <https://nos.nl/collectie/13871-het-klimaat-verandert>

NOS. (2020, 15 oktober). *NOS haalt na aanhoudende bedreigingen logo van satellietwagens*. <https://nos.nl/artikel/2352452-nos-haalt-na-aanhoudende-bedreigingen-logo-van-satellietwagens>

NOS. (2021, 9 juni). *Onderzoek: journalisten in Nederland steeds vaker bedreigd*. <https://nos.nl/artikel/2383721-onderzoek-journalisten-in-nederland-steeds-vaker-bedreigd>

NPO. (z.d.). *Wie we zijn*. Geraadpleegd op 2 augustus 2024, van <https://npo.nl/overnpo/wie-we-zijn>

Obermaier, M., Steindl, N., & Fawzi, N. (2021). Independent or a political pawn? How recipients perceive influences on journalistic work compared to journalists and what explains their perceptions. *Journalism*, 24(4), 857–876. <https://doi.org/10.1177/14648849211034359>

Ockhuysen, R. (2020, 18 mei). *Divibokaal NOS is "goedbedoeld racisme"* [Reactie op "NPO Radio 1"]. <https://www.nporadio1.nl/nieuws/cultuur-media/5f9dfbd6-4527-4058-be22-9e8fb-d2a573a/divibokaal-nos-is-goedbedoeld-racisme>

Ojala, M. (2021). Is the Age of Impartial Journalism Over? The Neutrality Principle and Audience (Dis)trust in Mainstream News. *Journalism Studies*, 22(15), 2042–2060. <https://doi.org/10.1080/1461670x.2021.1942150>

Ravensbergen, R. (2021, 6 juni). *Geert Wilders over geweld tegen journalisten: 'Journalisten zijn tuig van de richel'*. Metronieuws. <https://www.metronieuws.nl/in-het-nieuws/binnenland/2021/06/geert-wilders-geweld-journalisten-tuig/>

Tett, G. (2019, 22 januari). Fake news prompts journalists' fight-back. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/4bd52948-03a7-11e9-bf0f-53b8511afd73>

Van Hal, T., & Klein Kranenburg, L. (2021). *Agressie en bedreiging richting journalisten 2021* (Rapportnummer 2021/129). I&O Research.

Van Rijn, M., Ellemers, N., Fröhlich, S., Laagland, F., Mariëtte Hamer, & CAOP. (2024). *Rapportage onderzoek naar grensoverschrijdend gedrag binnen de landelijke publieke omroep*. Onderzoekscommissie Gedrag en Cultuur Omroepen. Geraadpleegd op 8 augustus 2024, van <https://ogco.nl/storage/uploads/8a5c165/files/Niets%20gezien%2C%20niets%20gehoord%20en%20niets%20gedaanrapport%20OGCO%5BA%5D.pdf>

Verweij, E. (2024, 12 april). *PVV botst hard met NSC over publieke omroep: 'NPO is een nutteloos ding!'*. Het Parool. Geraadpleegd op 8 augustus 2024, van <https://www.parool.nl/nederland/pvv-botst-hard-met-nsc-over-publieke-omroep-npo-is-een-nutteloos-dingbeb30443/>

Wiegers, A. (2024, 6 februari). *Maak eindelijk plaats voor nieuwe leiders bij de NPO*. NRC. <https://www.nrc.nl/nieuws/2024/02/06/maak-eindelijk-plaats-voor-nieuwe-leiders-bij-de-npo-a4189223>

Harshagen, H. (2021). *Hoe toenemende agressie de pers beïnvloedt*. Volkskrant. <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/donder-op-kloetjournalist-hoe-toenemende-agressie-de-pers-beïnvloedtb7f83bdb4/>